

Josip GJURAN
žpk u m.

MOJA SJEĆANJA NA ŽUPNIKA MATIJU CRNKOVIĆA

Rođen sam u Kućanu koji je već i u doba mojega rođenja bio jedno od predgrađa grada Ludbrega. Tu sam se rodio, tu sam kršten u znamenitoj i starodrevnoj župi Presv. Trojstva, tu sam i svoju mladu Misu proslavio u godinama strahovlade "druga Marka", zloglasnog Ace Rankovića i njegove zločinačke OZNE.

U ludbreškoj crkvi Presvetog Trojstva krstio me tadašnji ludbreški mladi kapelan i kateheta vlč. Matija Crnković. Dobro ga pamtim od najranijega djetinstva, od mojih predškolskih godina. Kad sam pošao u prvu školu on mi je bio kateheta, vjeroučitelj. Ostao mi je u sjećanju kao vanredno dobar pedagog. Kad sam mu, kao student bogoslovije, znao pripovijedati kako smo kao djeca-pastiri s kućanskoga "gmajna" odlazili u krađu grožđa u "popovom trsju", kako smo mi tada nazivali obližnji župnikov vinograd, on se je s nama od srca smijao. A kad sam mu govorio da mi djeca to nikad nismo smatrali teškim grijehom niti smo to ikad ispovijedali kao grijeh, radostan me je uvjeravao da nam to doista subjektivno i nije bio grijeh u moralnom smislu: bili smo djeca i bili smo stvarno gladni, a župnikovo grožđe uvijek je bilo izvrsno.

Kad sam pošao u drugu školu, na gimnazijske nauke u Zagreb, već kao pitomac Nadbiskupskog Dječaćkog Sjemeništa na Šalati u Zagrebu, ljetne sam praznike redovito provodio doma i svakodnevno sam bio u osobnom dodiru s vlč. Matijom Crnkovićem tada ludbreškim župnikom. Kad sam kao bogoslov boravio doma, odredio nam je, da sva četvorica nas bogoslova i noćimo na župnom dvoru i u njegovoj, župnikovoj kući. Uvijek mu je bilo drago naše društvo. Svakome od nas bogoslova on je odredio neki dio župnog pastoralnoga rada. Tako nas je "na farofu" uvijek bila puna kuća, a župniku je bilo žao kad smo mi odlazili u Zagreb zbog škole. "Sada ću opet biti sam po cijele dane" znao je govoriti pri našem odlasku. Neki ljudi znali su govoriti o navodnoj župnikovoj škrtosti, a ja ga poznajem kao veoma darežljivoga, plemenitoga i širokogrudnog čovjeka. Ne samo prema nama bogoslovima, nego i prema mnogim drugima.

Župnik Crnković običavao je služiti "ranu" svetu Misu. Njegove propovijedi bile su jasne, ali uvijek su bile osjećajno nježne. Propovijedao je ne samo umom nego i srcem, ponekad i u suzama on i slušatelji. Dobro se sjećam jedne njegove propovijedi. Bilo je to na sam Uskrs 1941. Dva - tri dana prije toga Uskrsa raspala se ona nesretna država tvorevina koju su zvali kraljevinom Jugoslavijom. Kroz Ludbreg minuli su dana prošle njemačke trupe i bila je proglašena Nezavisna Država Hrvatska. Župnik Crnković je toga Uskrsa održao kratku propovijed u kojoj je - prema mojem sjećanju - rekao: Eto, i sami vidite da je rat i k nama došao, i vjerojatno će već uskoro mnogi od vas biti upleten u ta ratna zbivanja. Nastojte uvijek i svagdje sačuvati svoje ruke čiste od tuđe krvi i od tuđe imovine! To je, uglavnom, bio sadržaj te njegove uskrsne poruke 1941.

I doista je taj rat svoj strašni ples otplesao i u ludbreškoj župi. Progutao je mnoge živote i izvršio mnoge zločine. Ne znam jesu li svi ludbreški župljani ostvarili onaj župnikov uskr-

sni savjet o "čistim rukama", ali za njega odgovorno tvrdim da sigurno jest. Znam da nije skrivio ničiju smrt, i da nije oteo ničiju imovinu, a nastojao je pomoći gdje se je ikako pomoći moglo. Direktno ili indirektno zaštićivao je ljude u opasnostima ili potrebama. Po uputama nadbiskupa Stepinca i župnik Crnković izdavao je brojne Krsne Listove pravoslavnima iz okolnih sela da bi ih možda time zaštitio. "Vi i dalje vršite svoju vjeru koliko i kako možete, a kad ovo zlo prođe, budete li sami slobodno željeli, moći ćete biti primljeni u katoličku Crkvu. Za sada molimo Boga da vam ovi dokumenti o tobožnjem vašem prijelazu budu od koristi." Tako im je govorio i tako je postupao. Da bi sačuvao od profanosti i svetogrđa, dao je misno rublje i misno posuđe iz pravoslavne crkve u Čukovcu, prenijeti i spremi u Ludbregu kad je pravoslavni župnik u Čukovcu bio nasilno odveden.

U toku strašnog rata, čini mi se da je to bilo ljeti 1942. godine, župnik Matija Crnković ostvario je jedno od najplemenitijih djela: Na poticaj i molbu nadbiskupa Alojzija Stepinca, ludbreški se je župnik uključio u Karitasovo zbrinjavanje velikog broja ratne siročadi, nejakie i bolesne djece. Župnik Crnković preuzeo je od zagrebačkoga Karitasa oko 300 te nemoćne djece. Ta su djeca većinom bila djeca pravoslavnih obitelji čiji su roditelji bili dijelom pobijeni, dijelom po raznim logorima, a dijelom u partizanskim jedinicama. Ta su djeca bila do tada prebacivana iz logora u logor, da bi se konačno nadbiskup Stepinac pobrinuo za njih moleći župnike da mu pri tome pomognu. Ludbreški župnik Crnković preuzeo ih je oko 300, ponizno i usrdno moleći obitelji ludbreške župe da mu pri tome pomognu. Na tu župnikovu plemenitu akciju neočekivano velikodušno odazvali su se mnoge obitelji. I moja je mama donijela "s farofa" jednu trogodišnju, iscrpljenu, neishranjenu i bolesnu djevojčicu. Ime joj je bilo Marija Maksimović. To je dijete u našoj obitelji bilo primljeno s velikom ljubavlju. Srasla je s našom obitelji i postala je dio nas kao da je tu s nama rođena. Njezina majka preživjela je njemački konc - logor te je pronašla preko tadašnjih karitasovih ureda svoje dijete i došla je k nama po svoju malu Mariju. Marija je te jeseni počela i svoj prvi razred pučke škole, a gospođa Maksimović – po savjetu mojih roditelja – ostala je s nama u našoj obitelji dok se mala Marija nije na tu svoju pravu mamu priučila, jer je za nju naša mama bila i njezina mama. S iskrenim plaćem teško se je "naša" Marija od nas odijelila i mi od nje. Njezina majka povelala ju je sa sobom u njihovo selo Paučje kod Đakova, ali smo još dugo održavali međusobne veze.

Stotine života te nedužne i nemoćne djece spašeno je bilo i sačuvano brigom nadbiskupa Stepinca i župnika Crnkovića, ali partizani su i jednog i drugog bespravno i lažno optužili zbog tobožnjega srbofilstva i užasno su naplatili plemenitost i dobrotu i našega župnika i Nadbiskupa.

Govorilo se je da su partizani, kad su opljačkali župni stan, u pisaćem stolu župnikovog ureda, našli i nekakav popis ondašnjih ludbreških komunista. Zaključili su da je župnik Crnković prijavljivao te ljude ondašnjim hrvatskim vlastima. Krivi je takav zaključak. Znam da župnik Crnković nije nikoga nikome prijavljivao, a znam i koliko su ga silno boljeli svačiji zločini: i oni partizanski i oni ustaški. Plakao je i molio kad je ustaški zločinac Muller, bez redovitog sudskog postupka, dao na placu objesiti nekoliko ljudi, a vjernike iz crkve natjerali su to gledati. Onaj možebitni popis ludbreških komunista – ako je uopće i postojao – mogao je biti još iz davnih predratnih godina kad je vlč. Matija Crnković još bio kapelan i kateheta. Tada je u Ludbregu bila veoma jaka i djelotvorna Katolička Akcija sa svojim organizacijama Križarskog bratstva, Križarskog sestrinstva, pa društvo Hrvatskih katoličkih muževa i društvo Hrvatskih katoličkih žena. Sve to bila je poznata Katolička Akcija osnovana od pape Pija XI po sveopćoj Crkvi. U Ludbregu je ta K. A. tada bila živa i aktivna.

Aktivna je tada bila i ludbreška komunistička partija. Između ondašnjih ludbreških komunisti i te K.A. pogotovo ludbreških Križara, tada se je vodila ideološka borba. Iz toga davnoga vremena možda je mogao biti spomenuti "popis ludbreških komunisti", jer je u to doba vlč. Matija Crnković bio kapelan i kateheta i kao takav bio je duhovni vođa tih katoličkih organizacija. Dakako da su i jedni i drugi imali popise ne samo svojih, nego i protivničkih aktivista. Navodno radi toga komada papira izvršen je nad župnikom Crnkovićem onaj sramotni i grozan zločin 1945. u varaždinskim zatvorima tadašnje partizanske OZNE. Župnik Crnković nije se služio nasiljem, a štitio je gdje je mogao i koga je u onim suludim prilikama mogao. I baš oni kojima je mnogo pomagao, grozno su nasilje nad njim učinili.

Radi mnogih ozbiljnih prijatelja ludbreških komunisti, i župnik Crnković je s ostalim ludbreškim uglednicima, u početku svibnja 1945. pošao prema Austriji, nadao se je, pod zaštitu zapadnih saveznika. Dokle je na tom svom putu župnik dospio ne znam, ali poznato je da je u lipnju 1945. bio u varaždinskom zatvoru zloglasne OZNE i da je tamo, bez suda, ubijen. Govorilo se među ustrašenim ljudima, da je u tom zločinu sudjelovao i netko od ludbreških komunisti kojemu je župnik učinio puno dobra.

Znam da svi ludbreški partizani nisu bili nikakvi komunisti, i da su mnogi od tih partizana nastojali očuvati "čiste ruke" po onom savjetu župnika Crnkovića, ali neki su se ipak okaljali. Osobno sam poznao dobrih i plemenitih ljudi i u hrvatskoj i u partizanskoj službi, a bilo i zločinaca i među jednima i drugima.

Dobri župnik Matija Crnković nas je učio dobroti i plemenitosti, a kasnije sam od "krašićkog robijaša" bl. Kardinala Stepinca naručio opraštati i za oprostjenje moliti. I župnik Crnković i bl. Kardinal Alojzije radi toga su veliki. Za grob "župnika Mateka", kako smo ga od milja zvali, ne zna se, ali sličan grob u zagrebačkoj katedrali svijetli, opominje, i savjetuje. Taj grob u zagrebačkoj katedrali grob je i tisuća drugih naših mučenika među kojima je i ludbreški župnik Matija Crnković.

P.s.

Vojni sud kom. zagr. voj. područja br 1448 - 45. – 2. X. 45.

Pod br. 4. CRNKOVIĆ MATIJA, sin Roka i Marije rođj. Geć, rođj. 19. II 1890. u Apatiji općina i kot. Ludbreg, sa prebivalištem u Ludbregu, rmkt. vjere, Hrvat, neoženjen, upravitelj župe i kateheta u Ludbregu. NAVODNO NE POSJEDUJE NIŠTA, vojsku nije služio, neosuđivan, PRESUDJEN JE presudom Vojnog suda Komande grada Varaždina sud br. 672/45 od 17. VII. 1945 na KAZNU SMRTI STRIJELJANJEM, TRAJAN GUBITAK POLITIČKIH I SVIH GRADJANSKIH PRAVA I NA KONFISKACIJU NJEGOVE IMOVINE UZ OGRANIČENJE ČL.6 ZAKONA O KONFISKACIJI, presudjen je radi krivičnih dijela službe neprijatelju kao prokazivač, učesnik u masovnom odvodjenju u logore, mučenju i ubijanju našeg naroda, agitator i propagator protiv NO-a, zloupotreba svog duhovnog položaja i crkve u agitaciji za neprijatelja, materijalno i propagandno, pomaganje terorističkih organizacija okupatora i domaćih izdajica u službi okupatora, čime je počinio dijela narodnih neprijatelja iz čl. 13 cit. Uredbe.